
Rikoksentekijän oikeudellinen avustaminen rahanpesurikoksena

Tatu Hyttinen

TIIVISTELMÄ

Rikoslain 32 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa on säädetty rangaistavaksi rikoshyötyyn ryhtyminen tarkoituksena avustaa rikoksentekijää välttämään tekonsa oikeudelliset seuraukset. Artikkelissa analysoidaan, minkälaisissa tilanteissa päämiestään avustava asianajaja voi joutua vastuuseen rahanpesusta, jos korvaus työstä maksetaan rikoshyödyllä, ja asianajajalla on perusteet epäillä saamansa palkkion puhtautta. Johtopäätöksenä esitetään, ettei asianajajaa ole perusteltua tuomita tuottamuksellisesta rahanpesusta, jos hän avustaa rikoksentekijää esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimenmenettelyssä saaden tästä tehtävästä palkkioksi rikoshyötyä. Kirjoituksessa pohditaan myös sitä, pitäisikö asianajajan vastuuvapaus ulottaa tilanteisiin, joissa asianajajalla on ollut olosuhdetahallisuuden täyttävä tieto vastaanottamansa palkkion likaisuudesta. Lisäksi kirjoituksessa esitetään, että mitä selkeämmin oikeudellinen neuvonta liittyy muuhun kuin käynnissä olevaan rikosprosessiin, sitä suurempi on asianajajan riski syyllistyä rahanpesurikokseen. Tältä osin johtopäätös on, ettei asianajajan tehtäväkuva suojele asianajajaa rahanpesuvastuulta sellaisissa tilanteissa, joissa asianajaja rikoshyötyä vastaan avustaa rikoksentekijää rikosprosessin ulkopuolella riippumatta siitä, systematisoidaanko asianajajan menettely tahalliseksi vai tuottamukselliseksi rahanpesuksi.

1 Johdanto

Rahanpesulla tarkoitetaan rikoshyödyn alkuperän peittämistä tai häivyttämistä, kuten likaisen rahan piilottamista *offshore*-yhtiöihin. Toisaalta rikoslain (39/1889, jäljempänä myös RL) 32 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla rahanpesuun voi syyllistyä myös rikoksentekijän avustamistarkoituksesta. Tällä tarkoitetaan tilannetta, jossa tekijä ryhtyy rikoshyötyyn tarkoituksenaan avustaa rikoksentekijää välttämään tekonsa oikeudelliset seuraamukset. Kyse voi olla esimerkiksi siitä, että tekijä saa rikoksentekijältä rikoshyötyä, jota vastaan hän pyrkii avustamaan rikoksentekijää välttämään tuomion tekemästään rikoksesta sekä rikoshyödyn konfiskoinnin.

Kiinnostava kysymys koskee sitä, voiko asianajaja joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen rahanpesusta, jos hän toimeksiannon perusteella pyrkii avustamaan rikoksentekijää sekä saa

tästä tehtävästään rikoshyödyllä maksetun korvauksen. Ongelman kiinnostavuus perustuu siihen, että rikoksenteikijän avustajalla voi olla tietyissä tilanteissa erityinen syy epäillä saamansa palkkion tai sen osan laillista alkuperää.¹ Jos tieto tai epäily palkkion rikosperusteisuudesta on riittävän vahva, asianajajan menettelyä voidaan arvioida rahanpesuna (RL 32:6.1:n 1 kohta) tai sen tuottamuksellisenä tekemuotoa (RL 32:9).

Erityisen kiinnostavaksi kysymys muuttuu, jos rikoksenteikijää avustetaan ennen rikosprosessia. Asiaa voidaan konkretisoida seuraavasti: Oletetaan, että poliisilla on ollut esitutkinnassa laaja huumausainerikoskokonaisuus, jonka aikana on selvitetty asiaan liittyviä henkilöitä ja heidän roolejaan. Ennen esitutkinnan valmistumista yksi tekokokonaisuuteen liittyvä henkilö haluaa ennakkollista oikeudellista konsultaatiota asianajajalta siltä varalta, että hän päätyy epäiltyjen listalle. Kun asianajaja vastaanottaa palkkion, hänellä voi olla lain perusteluissa tarkoitetut hyvät perusteet epäillä vastaanottamansa rahan puhtautta.² Asian luonteesta johtuen asianajajalla on myös rikoksenteikijän avustamistarkoitus. Missään ei ole poissuljettu sitä vaihtoehtoa, että asianajaja voi tämänkaltaisessa tilanteessa syyllistyä rahanpesuun (RL 32:6.1:n 1 kohta) tai sen tuottamukselliseen tekemuotoon (RL 32:9). Jos palkkio tai osa siitä on maksettu rikoshyödyllä, asianajajan vastuuta rajoittaa lähtökohtaisesti vain olosuhdetahallisuuden tai törkeän huolimattomuuden kriteerit,³ eli se, onko asianajaja pitänyt palkkion likaisuutta varsin todennäköisenä tai ainakin varteenotettavana vaihtoehtona.

Aikaisemmissa puheenvuoroissa on tunnistettu, että päämiestään avustavien asianajajien vastuuttaminen rahanpesusta voi johtaa oikeuspoliittisesti epätydyttävään lopputulokseen.⁴ Tuntuukin selvältä, ettei rahanpesun rikosoikeudellisella sääntelyllä voida perusteettomasti estää tai heikentää ihmisten perustuslaillista oikeutta turvautua oikeudelliseen apuun rikosoikeudellisissa kriisitilanteissa. Tämä lähtökohta välittyy myös rahanpesun rikosoikeudellista sääntelyä koskevista kansainvälisistä sopimuksista. Niissä on suhtauduttu kriittisesti oikeudenkäyntiavustajien rankaisemiseen tilanteissa, joissa rikoksenteikijä maksaa avustamispalkkion rikoshyödyllä.⁵ Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että asianajajalla olisi oikeus auttaa päämiestään välttämään rikosvastuu kätkemällä päämiehen hankkima rikoshyöty Panaman pankkeihin,⁶ mutta oikeudenkäynnissä avustamisen ja rikoshyödyn tarkoituksellisen piilottamisen väliin mahtuu harmaampi alue, jossa kysymys oikeudellisen avustajan rahanpesuvastuusta on epäselvä. Niinpä on esitettävä seuraava tutkimuskysymys: Minkälaisissa tilanteissa päämiestään avustava asianajaja voi joutua vastuuseen rahanpesusta, jos korvaus työstä maksetaan rikoshyödyllä? Tarkastelen kysymystä asianajajien näkökulmasta, mutta artikkelissa

¹ Vastaavasti Hallituksen esitys eduskunnalle eräiden rikoslain talousrikossäännösten ja eräiden niihin liittyvien lakien muuttamiseksi 53/2002 vp, s. 39.

² HE 53/2002 vp, s. 39.

³ Rikoslain 32 luvun 9 §:ssä säädetyllä tavalla tuottamuksellinen rahanpesu edellyttää törkeää huolimattomuutta.

⁴ Adam K. Weinstein, Prosecuting Attorneys for Money Laundering: A New and Questionable Weapon in War of Crime. Law and contemporary problems 1/1988 Vol.51, s. 369–386, s. 371. Samankaltaisesti myös Ritva Sahavirta, Rahanpesu rangaistavana tekona. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2008, s. 168–169.

⁵ Sahavirta 2007, s. 169; Neil Boister, Penal Aspects of the UN Drug Convention. Kluwert Law International 2001, s. 111.

⁶ Weinstein 1988, s. 372. Ks. myös Ruotsin korkeimman oikeuden tuomio 2023-08-30, mål nr B 7530-21. Tapauksessa asianajaja tuomittiin rahanpesusta (*näringspenningtvätt*), koska hän oli siirtänyt asiakasvaratilillä olleita varoja, jotka olivat peräisin hänen päämiehensä tekemästä rikoksesta.

esitetyt argumentit soveltuvat myös luvan saaneisiin oikeudenkäyntiavustajiin. Vaikka kyse on rikosoikeudellisesta puheenvuorosta, kirjoitus taittaa myös asianajajaoikeuden alueelle. Näin siksi, että laajasti ottaen artikkelissa tarkastellaan asianajajien mahdollisuuksia valvoa asiakkaidensa etua oikeusvaltiossa.⁷

Tiedossani ei ole, että tutkimuskysymyksen sisältämää problematiikka olisi koeteltu suomalaisessa lainkäytössä. Näin ollen voidaan esittää, ettei aihe ole oikeuskäytännön näkökulmasta merkittävä. Toisaalta tällöin sivuutetaan, että lainopillisia puheenvuoroja tarvitaan myös sellaisista aiheista, joiden senhetkinen relevanssi vaikuttaa vähäiseltä. Muutoin päädytään kehään, jossa tutkimustehtävän vähäinen käytännöllinen relevanssi tekee aiheesta tutkimuksellisesti epäkiinnostavan, mikä vahvistaa aiheen piiloon jäämistä esitutkinnassa, syyteharkinnassa ja tuomioistuinkäytännössä. Lopulta epätodennäköisempikin tapahtumainkulku voi seuloontua rikosprosessiin, jolloin asiasta saatavilla oleva tutkimustieto on tärkeää. Siksi on perusteltua, että lainopillisessa tutkimuksessa käsitellään myös valtavirran ulkopuolisia tutkimuskysymyksiä, kuten rikoksen tehnyttä päämiestään avustavan asianajajan vastuuta rahanpesusta.

Artikkelissa tutkimuskysymykseen vastataan tukeutumalla rikoslainopilliseen metodiin, millä ensisijaisesti viittaa tarkoitukseen vastata tutkimuskysymykseen normatiivisesti.⁸ Koska rikoslainopillisessa metodissa on kyse alan oikeuslähdeoppiin perustuvasta oikeudellisesta argumentaatiosta,⁹ on alleviivattava, että tarkasteltavasta aiheesta on saatavilla vain vähän sellaista institutionaalista oikeuslähdeopillista aineistoa, kuten lain valmisteluaineistoa tai oikeuskäytäntöä, joka liittyisi suoraan käsiteltävään aiheeseen. Aiheesta ei ole myöskään keskusteltu kotimaisessa oikeustieteessä lukuun ottamatta muutamia yksittäisiä huomioita.¹⁰ Tilanne ei muutu, vaikka tarkastelunäkökulma laajennetaan pohjoismaiseen kirjallisuuteen.¹¹ Huomionarvoista myös on, ettei aiheesta ole – yksittäisiä puheenvuoroja lukuun ottamatta – keskusteltu myöskään anglosaksisessa kirjallisuudessa,¹² vaikka etenkin Yhdysvalloissa keskustelu asianajajien mahdollisuudesta puolustaa päämiehiään on muutoin vilkasta. Lähdeaineiston niukkuus on luonnollisestikin rajoittanut mahdollisuutta hyödyntää argumentaation tukena institutionaalista oikeuslähteistöä ja aikaisempaa tutkimusta.¹³ Tästä seuraa, että kirjoituksessa esitetyistä normatiivisista argumenteista voi olla perustellusti toista mieltä.

⁷ Asianajajaoikeuden sisällöstä ks. Henri Halila, Asianajajaoikeutta vai asianajotoiminnan tutkimusta? *Defensor Legis* 4/2024, s. 662–672.

⁸ Rikoslain metodista Heikki Kallio – Matti Tolvanen, *Metodimme rikoslainoppi*. *Lakimies* 6/2025, s. 872–894, erityisesti s. 878–879.

⁹ Kallio – Tolvanen 2025, s. 878.

¹⁰ Aikaisemmasta kotimaisesta keskustelusta ks. Sahavirta 2008, s. 169 sekä Tatu Hyttinen, Rahanpesu ja rikosvastuu. Teoria ja käytäntö. *Alma Talent* 2021, s. 333–338.

¹¹ Ruotsissa löytyy 2000-luvun alusta *Suzanne Wennbergin* puheenvuoro asianajajan vastuusta rahanpesusta. Ks. Suzanne Wennberg, *Advokaters ansvar för penningtvätt*. *Juridisk Tidskrift* 4/2003, s. 841–858. Wennberg ei kuitenkaan tarkastele asianajajan rikosoikeudellista vastuuta rikoksentekijän oikeudellisesta avustamisesta, vaan yleisemmin sitä, minkälaisissa tilanteissa asianajaja voi asianajajan tehtävässään syyllistyä rahanpesuun.

¹² Ks. kuitenkin Weinstein 1988, s. 369–386.

¹³ Oikeuskirjallisuuden niukkuudella viittaa nimenomaan sellaisiin puheenvuoroihin, joissa keskusteltiin asianajajien rikosoikeudellisesta rahanpesuvastuusta niissä tilanteissa, joissa he rikoshyötyä vastaan avustavat rikoksentekijää välttämään tekonsa oikeudelliset seuraukset. Sen sijaan asianajotoimintaan liittyvästä rahanpesun preventiivisestä sääntelystä löytyy erilaisia selvityksiä ja kansainvälistä tutkimuskirjallisuutta

Aloitan kirjoituksen täsmentämällä, kuinka palkkion likaisuuden konkretisointiin liittyvä vaatimus sekä tahallisuusvaatimus rajoittavat asianajajan vastuuta avustamisperusteisesta rahanpesusta (luku 2). Sen jälkeen jäsenän avustamistarkoituksen merkityssisältöä (luku 3). Näiden pääasiassa taustoittavien lukujen jälkeen analysoin, minkälaisia rajoitteita lain perusteluista (luku 4) sekä perus- ja ihmisoikeusmyönteisestä laintulkinnasta (luku 5) seuraa asianajajan rikosoikeudelliselle vastuulle. Lopuksi tarkastelen rikoksentehtävien oikeudellista avustamista varsinaisen rikosprosessin ulkopuolella (luku 6), kuten myös sitä, voivatko asianajaja tukevat oikeudelliset tehtävät, kuten asiantuntijalausuntojen laatiminen, johtaa vastuuseen rahanpesusta (luku 7). Kirjoituksen päätteeksi esitän keskeiset johtopäätökseni (luku 8).

2 Rikoshyötyyn ryhtyminen vastuun edellytyksenä

Rikoslain 32 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla rahanpesusta rangaistaan, jos tekijä on rikoksentehtävien avustamistarkoituksessa ryhtynyt rikoshyötyyn sitä vastaanottamalla, käyttämällä, muuntamalla, luovuttamalla, siirtämällä, välittämällä tai hallussa pitämällä.¹⁴ Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa tekijä sallii kavallusrikoksiin syyllistyneen puolisonsa siirtää kavalluksesta saadut varat omalle tililleen. Menettely täyttää ensinnäkin rikoshyötyyn vastaanottamisen ja hallussa pitämisen tunnusmerkistöt. Jos tekijällä on lisäksi tarkoitus avustaa puolisoaan välttämään tekonsa oikeudelliset seuraamukset, teko täyttää myös avustamistunnusmerkistön. Tämän lisäksi vastuu avustamisperusteisesta rahanpesusta edellyttää, että tekijä mieltää vähintäänkin varsin todennäköiseksi sen, että puolisoilta tulleet varat ovat likaisia eli peräisin kavallusrikoksesta.¹⁵ Jos tahallisuus ei täyty, tekijän menettelyä voidaan kuitenkin arvioida rikoslain 32 luvun 9 §:n nojalla tuottamuksellisena rahanpesuna.

Lain perusteluissa on 2000-luvun alussa kuvattu, että oikeudenkäyntiavustajalla, kuten asianajajalla, on asian luonteesta johtuen tarkoitus avustaa päämiehenään olevaa rikoksentehtävää välttämään tekonsa oikeudelliset seuraamukset.¹⁶ Päämiehensä olosuhteet tuntevilla asianajajalla voi olla myös hyvät perusteet epäillä, että päämies voi maksaa palkkion tai osan siitä rikoksestaan saamalla hyödyllä.¹⁷ Epäily voi perustua esimerkiksi tekokokonaisuuteen, kuten siihen, että talousrikoksesta epäillyllä tai syytetyllä on vain niukasti muuta kuin tutkinnan kohteena olevaa varallisuutta. Jos asianajajan saama palkkio on likainen, hän ryhtyy rikoshyötyyn sitä vastaanottamalla ja hallussa pitämällä. Lisäksi asianajajalla on päämiehensä avustamistarkoitus. Tarkoitusta korostavan rahanpesun sanamuoto ei myöskään sulje pois sitä mahdollisuutta, että rikoshyötyyn ryhdytään avustamistoimenpiteiden jälkeen.¹⁸ Niinpä

---

etenkin 2000-luvulta alkaen. Tämä tutkimussuuntaus eroaa kuitenkin tämän artikkelin aiheesta, koska siinä keskitytään asianajajien rikosvastuun sijasta siihen, kuinka rahanpesun preventiivinen sääntely toimii asianajajalalla. Tämänkaltaisesta keskustelusta ks. esim. Robin Hofmann – Livio Lustenberger, Reporting Obligations for Attorneys in Money Laundering Cases: Attorney-Client Privilege Under Pressure? *German Law Journal* 24(5) 2023, s. 825–837 ja Axel Calissendorff, Skärpta regler mot penningtvätt; advokater i en ny och oprövd roll som angivare av klienter. *Juridisk Tidskrift* 5/2004, s. 553–579.

¹⁴ Ryhtymistekotavoista ja niiden tarkemmasta merkityssisällöstä ks. Hyttinen 2021, s. 281–311.

¹⁵ Hyttinen – Tapani 2023, s. 803.

¹⁶ HE 53/2002 vp, s. 39.

¹⁷ HE 53/2002 vp, s. 39.

¹⁸ Rikoslain 32 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla rahanpesusta tuomitaan se, joka ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää, välittää tai pitää hallussaan rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen

asianajajan menettelyä voidaan arvioida rahanpesuna myös niissä tilanteissa, joissa hän on ensiksi avustanut rikoksentekijää välttämään tekonsa oikeudelliset seuraamukset ja vasta sen jälkeen saanut rikoshyötyyn perustuvan palkkion tekemistään toimista.

Käytännössä asianajajan vastuuta rajaa ensinnäkin esirikoksen konkretisointivaatimus,¹⁹ joka liittyy siihen, voidaanko asianajajan saamaa palkkiota tai sen osaa pitää likaisena. Kyse on toisin sanoen siitä, että jokaisessa rahanpesuoikeudenkäynnissä syyttäjän on kyettävä osoittamaan, että rahanpesusta syytetty henkilö on ryhtynyt omaisuuteen, jonka alkuperä voidaan takauttaa rangaistavaksi säädettyyn tekoon.²⁰ Vallitsevan käsityksen mukaan rahan likaisuudesta ei saa jäädä varteenotettava epäilyä.²¹ Tästä seuraa, että asianajaja voidaan tuomita avustamisperusteisesta rahanpesusta vain, jos oikeudenkäynnissä kyetään osoittamaan, että hänen saamansa palkkio on osin tai kokonaan maksettu rikoshyödyllä. Käytännössä on usein hankala näyttää toteen, että väitetyt rahanpesun kohteena oleva omaisuus, kuten asianajajan saama palkkio, on peräisin nimenomaan rikoksesta.

Tyyppitapauksena voidaan pitää tilannetta, jossa syyttäjällä on näyttöä omaisuuden likaisesta alkuperästä, mutta rikoshyötyä tuottanutta esirikosta ei voida konkretisoida aikaisemmin langetetulla tuomiolla. Tällöin tuomioistuimen tehtävä on arvioida, onko rikoshyödyn alkuperä näytetty toteen niin vahvasti, ettei varallisuuden likaisuudesta ole epäselvyyttä. Kyse on ikään kuin rahanpesuoikeudenkäynnin sisäisestä esirikosoikeudenkäynnistä, jossa arvioidaan, onko omaisuuden likainen alkuperä näytetty toteen siten, ettei omaisuuden likaisuudesta jää varteenotettava epäilyä.²²

Sellaisissa tilanteissa, joissa päämiestä vastaan ajettu syyte on hylätty, asianajajan ei voida sanoa ryhtyneen ainakaan sellaiseen rikoshyötyyn, joka olisi peräisin siitä rikoksesta, josta päämiestä on syytetty. Tällöinkin on mahdollista esittää, että asianajaja on saanut palkkiona rikoshyötyä, mutta rikoshyödyn lähde pitäisi kyetä konkretisoimaan sellaisilla rikoksilla, joita ei ole lainvoimaisella tuomiolla hylätty.

Sen sijaan, jos päämies on aikaisemmin tuomittu taloudellista hyötyä tuottaneesta rikoksesta, rahanpesun esirikoksen toteennäyttäminen ei sellaisenaan aiheuta ongelmia. Esimerkiksi talousrikoksista syytetyn henkilön avustamiseen kuuluu sisäänrakennetusti, että lainvoimaisella tuomiolla tuomittu päämies on tehnyt taloudellista hyötyä tuottaneen rikoksen, jota voidaan määritelmällisesti pitää rahanpesun esirikoksena. Jos syyttäjä myöhemmin esittää, että palkkio on alun perin maksettu talousrikoksista saadulla varallisuudella, esirikos on sillä toteennäytetty.

Ongelmaksi jää niin sanottu varojen sekoittuminen, eli tilanne, jossa asianajajan päämiehellä on ollut laittomien varojen lisäksi laillisia varoja. Tällaisessa tilanteessa voi olla hankalaa näyttää toteen, mikä osa palkkiosta on mahdollisesti maksettu rikoshyödyllä. Asianajajan

---

tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä tai peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän tai avustaakseen rikoksentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset.

¹⁹ Rahanpesurikos edellyttää esirikosta, joka tuottaa rikoshyödyn eli likaisen rahan. Esirikosvaatimus on rahanpesun tunnusmerkistökäsitteitä, eli ilman rahanpesuoikeudenkäynnissä konkretisoitua esirikosta syyte on hylättävä. Ks. esirikosvaatimuksesta Hyttinen 2021, s. 222–276.

²⁰ Esirikoksen toteennäyttämistä ja siihen liittyvästä oikeuskäytännöstä ks. Hyttinen 2021, s. 442–461.

²¹ Hyttinen – Tapani 2023, s. 798–799. Esirikoksen toteennäyttämiskynnyksestä ks. myös korkeimman oikeuden julkaisematon ratkaisu KKO 21.6.2018 nro 1318.

²² Hyttinen 2021, s. 442–443.

syyksi ei luonnollisestikaan voida lukea rahanpesua siltä osin, kun hänen saamansa palkkion lähde on laillinen.

Lisäksi on huomioitava, että palkkion laitton alkuperä on paitsi rahanpesun tunnusmerkistökiteijä (esirikosvaatimus) myös tahallisuuden kohde. Jos asianajaja ei ole mieltänyt palkkion tai sen osan likaisuutta varsin todennäköiseksi, syyte on hylättävä tahallisuuden puuttumisen vuoksi.²³ Tällöinkin vastuu voidaan perustaa rikoslain 32 luvun 9 §:ssä säädettyyn tuottamukselliseen tekemuotoon, jolloin asianajajaa moittittaisiin siitä, ettei hän ole pyrkinyt huolellisesti varmistamaan saamansa palkkion laillista alkuperää. Rikoksenteijää avustaneen asianajajan vastuun perustaminen tuottamukselliseen rahanpesuun olisi kuitenkin erityisen ongelmallista, kuten jäljempänä tullaan osoittamaan.

Yhteenvetona voidaan todeta, että asianajajan vastuuta rikoksenteijän avustamisesta rajaa esirikos- ja tahallisuusvaatimus, eli sen konkretisointi, että palkkio on maksettu osin tai kokonaan rikoshyödyllä, ja että asianajaja on mieltänyt tämän vähintäänkin varsin todennäköiseksi. Esimerkiksi laajoissa huumausaine- tai talousrikoskokonaisuuksissa on mahdollista, että asianajajalle maksetaan rikoshyötyperusteista palkkiota. Tällöin ratkaisevaksi tekijäksi muodostuu nimenomaan se, onko asianajaja tiennyt palkkion likaisuudesta (tahallinen rahanpesu) tai onko hänellä ollut vähintäänkin hyvät perusteet epäillä palkkion puhtautta (tuottamuksellinen rahanpesu).

Koska liian tiukka suhtautuminen asianajajan vastuuseen avustamisperusteisesta rahanpesusta voi muodostua asianajaja rajoittavaksi, on kysyttävä, olisiko perusteltua rajoittaa asianajajan vastuuta niissä tilanteissa, joissa hänellä on palkkion likaisuuteen liittyviä epäilyksiä. Aloitan kysymyksen tarkastelun jäsentämällä sitä, mitä täsmällisesti ottaen tarkoitetaan taroitusta korostavan rahanpesun avustamistunnusmerkistökiteijällä.

3 Avustamistarkoituksen merkityssisältö

Rikoslain 32 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla rangaistavaa on ryhtyä rikoshyötyyn päämääränä avustaa rikoksenteijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset.²⁴ Tunnusmerkistökiteijää analysoitaessa keskiössä on ensinnäkin se, mitä tarkoitetaan rikoksenteijän avustamisella. Tämän lisäksi on vastattava siihen, mitä tarkoitetaan oikeudellisilla seuraamuksilla.

Ensimmäiseen kysymykseen vastattaessa on huomioitava tunnusmerkistön sanamuoto, jonka mukaan kiellettyä on avustaa rikoksenteijää ” – välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset” (RL 32:6:1:n 1 kohta). Muotoilu konkretisoi, että kiellettyä on rikoksenteijän jälkikäteen avustaminen. Sen sijaan (esi)rikosta edeltävä tai sen aikainen avustaminen tulee arvioitavaksi rikoslain 5 luvun 6 §:n mukaisena avunantona rikokseen.²⁵ Normaalin avunantovastuun (RL 5:6) näkökulmasta onkin se ja sama, onko avunantaja asianajaja. Jos asianajaja neuvoa päämiestä esimerkiksi kirjanpitorikoksen (RL 30:9) ja veropetoksen (RL 29:1) tekemisessä, avunantajan rooli oikeudellisena avustajana ei poista asianajajan vastuuta. Hä-

²³ Hyttinen 2021, s. 386–395, erityisesti s. 389.

²⁴ Avustamistunnusmerkistön tulkinnasta Hyttinen 2021, s. 328–333.

²⁵ Avunannon rangaistavuuden edellytyksistä ks. Lauri Luoto, Avunannon rangaistavuuden edellytykset. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2018.

net voidaan tuomita avunannosta kirjanpitorikokseen ja veropetokseen samalla tavalla kuin kuka tahansa muukin rikosten tekemisessä auttava henkilö.

Teoriassa on mahdollista, että rikoksenteikijää avustanut asianajaja tuomitaan avunanto-vastuun lisäksi avustamisperusteisesta rahanpesusta, jos hän on kirjanpitorikoksen ja verope-toksen täyttymisen jälkeen avustanut rikoksenteikijää välttämään tekonsa oikeudelliset seu-raamukset. Perusteena on vuonna 2020 voimaan tullut itsepesusäännös (RL 32:11),²⁶ jonka nojalla rikokseen osallinen, kuten avunantaja, voidaan tuomita rahanpesusta silloin, kun hän on osallistunut rikoshyödyn muuntamiseen tai siirtämiseen avustaakseen rikoksen varsinais-ta tekijää välttämään tekonsa oikeudelliset seuraamukset.²⁷

Lain sanamuodon mukaan rangaistavaa on nimenomaan toisen rikoksenteikijän avusta-minen. Näin ollen avustamisperusteinen itsepesu ei täyty tilanteissa, joissa asianajaja pyrki avustamaan itseään välttämään ne rikosoikeudelliset sanktiot, joita hänelle voisi seurata pää-tekijän avustamisesta.²⁸ Sen sijaan, jos päämiestään ensiksi kirjanpitorikoksessa ja verope-toksessa avustanut asianajaja jälkeinpäin muuntaa tai siirtää rikosten tuottamaa hyötyä siinä tarkoituksessa, että päämies välttäisi tekojensa oikeudelliset seuraamukset, asianajajan tekoa voidaan arvioida paitsi avunantona kirjanpitorikokseen ja veropetokseen myös avustamispe-rusteisena rahanpesuna.²⁹

Käytännössä tämänkaltaiset tilanteet ovat anomaliaita, eikä ole syytä olettaa, että asian-ajajat ensiksi avustaisivat päämiehiään rikosten tekemisessä (avunanto esirikokseen) ja sen jälkeen rikoshyötyä vastaan oikeudellisten seuraamusten välttämässä (rahanpesu).³⁰ Lisäksi arvioinnissa olisi joka tapauksessa huomioitava asiaan liittyvät myötärangaistusopilliset ky-symykset, jotka eivät kuitenkaan välttämättä aseta merkittäviä rajoitteita itsepesusta rankai-semiselle.³¹ Esimerkiksi edellä kuvatun kaltaisessa tilanteessa, eli tilanteessa, jossa asianajaja olisi ensiksi avustanut päämiestään kirjanpitorikoksen ja veropetoksen tekemisessä sekä sen jälkeen muuntanut tai siirtänyt rikoshyötyä avustaakseen päämiestään välttämään rikosten

²⁶ Rikoslain 32 luvun 11 §:n 1 momentin rajoitussäännöksen nojalla rikoksesta ei tuomita henkilöä, joka on osallinen siihen rikokseen, jolla omaisuus on toiselta saatu tai joka on tuottanut hyödyn (*esirikos*). Samaisen lainkohdalla nojalla henkilö voidaan kuitenkin tuomita itsepesutilanteissa rahanpesusta, törkeästä rahanpe-susta tai näiden rikosten yrityksestä, jos hän syyllistyy 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun hyödyn tai omaisuuden muuntamiseen tai siirtämiseen peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän tai avustaakseen toista rikoksenteikijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset tai 2 koh-dassa tarkoitettuun peittämiseen tai häivyttämiseen tai mainitun teon yritykseen.

²⁷ Ks. itsepesusta Hyttinen 2021, s. 600–640 ja erityisesti avustamisperusteisesta itsepesusta, s. 630–632.

²⁸ Hyttinen 2021, s. 631.

²⁹ Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain 1 luvun 11 §:n ja 32 luvun 11 §:n muuttamisesta HE 183/2020 vp, s. 43; Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2019:13: Rahanpesudirektiivin täytäntöönpa-no, s. 60.

³⁰ Ks. toisaalta KKO 2006:61, jossa asianajajan epäiltiin syyllistyneen avunantoon päämiehensä epäilysti tekemään törkeään velallisen petokseen. Tapauksessa oli kyse asianajajan salassapitovelvollisuudesta, mutta tapaus havainnollistaa, että myös asianajajat voivat joutua epäillyksi sekä syytetyksi avunannosta päämiehensä tekemään rikokseen. Ks. myös Markku Fredman, Asianajajan käsikirja. Alma Insights 2025, s. 396, jossa nos-tetaan esille päämiesten mahdollinen halu pyrkiä hyödyntämään asianajajia rikosten tekemisessä.

³¹ Hyttinen 2021, s. 634–640, erityisesti s. 639.

oikeudelliset seuraamukset, myötärangaistusoppi ei todennäköisesti estäisi asianajajan rangaistuksesta avunantovastuun lisäksi avustamisperusteisesta rahanpesusta.³²

Aina ei ole yksinkertaista konkretisoida, onko kyse avunannosta (esi)rikokseen vai rikoksentehtäjän jälkikäteisestä avustamisesta. Tyypiesimerkki on kavallus (RL 28:4). Oletetaan, että kavaltaja siirtää kavaltamansa varat toisen henkilön tilille. Tilinhaltijaa olisi mahdollista syyttää ensinnäkin siitä, että hän on syyllistynyt kavalluksen avunantoon sallimalla tilinsä käytön osana kavallusrikosta. Toisaalta tilinhaltijaa voitaisiin syyttää myös siitä, että hän on syyllistynyt tarkoitusta korostavaan rahanpesuun ottamalla vastaan rikoshyötyä avustaakseen kavallusrikoksentehtäjää välttämään tekonsa oikeudelliset seuraamukset.³³

Ratkaisevaa on, kuinka rikoksen teko aika määritetään. Jos tulkitaan, että kyse on myötävaikuttamisesta kavallukseen, kysymys on ensisijaisesti avunannosta kavallukseen. Jos tulokinnassa sen sijaan päädytään siihen, että kyse on pyrkimyksestä avustaa kavaltajaa joutumatta hankaluuksiin, kavallusta voidaan pitää esirikoksena, jolloin tilille vastaanotetut rahat täyttävät rahanpesun tunnusmerkistön. Talousrikosten kohdalla on usein muutoinkin hankalaa konkretisoida sitä, missä vaiheessa rikoshyötyä tuottanut rikos on tullut sillä tavalla tehdyksi, että rikoksentehtäjän avustamisessa on kyse nimenomaan rikoksentehtäjän jälkikäteisestä avustamisesta, eikä rikoksessa avustamisesta. Ongelmaan ei ole mahdollista konstruoida yleispätevää normatiivista ohjetta, vaan rajanveto määrittyy tapauskohtaisesti rikoksen täyttymishetken mukaisesti.³⁴ Edellä todetulla tavalla on myös mahdollista, että tekijä tuomitaan avunannosta (esi)rikokseen sekä rikoslain 32 luvun 11 §:n nojalla rahanpesusta, jos hän on myötävaikuttanut esimerkiksi kavallus- tai petosrikoksen täyttymiseen sekä sen jälkeen rikoksentehtäjän avustamistarkoituksessa siirtänyt tililleen tulleet varat toiselle tilille.

Sitä, minkä kaltaiset teot ovat nimenomaan rahanpesuna kiellettyä rikoksentehtäjän jälkikäteisestä avustamisesta, on lain perusteluissa konkretisoitu niukasti. Tyypitapaukseksi on luokiteltu lähinnä teko, jossa rikoshyötyä vastaanotetaan rikoksentehtäjältä tarkoituksin estää rikoksen

³² Itsepesuun liittyvästä myötärangaistusopista ks. Jenna Piippo, Itsepesukriminalisoinnin suhde myötärangaistuja tekoja koskevaan oppiin. *Lakimies* 7–8/2021, s. 1242–1268; Hyttinen 2021, s. 634–640. Arvioinnissa on huomioitava ensinnäkin se, kuinka säännönmukainen tai suora seuraus asianajajan teko (avustamisperusteinen rahanpesu) on ollut pääteosta (kirjanpitorikoksesta ja veropetoksesta). Toiseksi on huomioitava, missä määrin päärikosten tunnusmerkistöt kattavat itsepesun rangaistavuuden. Kolmanneksi on arvioitava, onko päärikoksilla ja rahanpesulla sama suojeleobjekti. Neljänneksi on arvioitava, onko asianajajan menettely (avustamisperusteinen rahanpesu) aiheuttanut todellista lisävahinkoa verrattuna päärikoksiin. Arviointikriteerien nojalla vaikuttaisi siltä, että asianajaja voitaisiin tuomita rahanpesusta silloin, kun hän on ensiksi avustanut päämiestään kirjanpitorikoksessa ja veropetoksessa sekä sen jälkeen muuntanut tai siirtänyt rikoshyötyä (laitonta verosäästöä) tarkoituksenaan avustaa päämiestään välttämään rikosten oikeudelliset seuraamukset.

³³ Tämänkaltaisesta problematiikasta ks. KKO 2003:17. Ks. myös KKO 2024:38, jossa oli kyse avunannosta petokseen. Tapauksessa petosrikoksella saadut varat oli maksettu usealle pankkitilille, jonka jälkeen varat oli edelleen siirretty yhdelle ja samalle tilille. Sen jälkeen varat oli nostettu pankkiautomaatista. Korkeimman oikeuden mukaan petos oli täytynyt sillä hetkellä, kun petoksen kohteena olleet varat oli siirretty ensimmäistä kertaa pankkitilille. Mikään ei olisi estänyt sitä, että rahavarojen edelleen siirtelyä olisi petoksen avunannon sijasta arvioitu rahanpesuna. Rahanpesullinen näkökulma ei kuitenkaan ollut esillä tapauksessa. Ks. tarkempi tapausanalyysi Jussi Tapani – Matti Tolvanen – Tatu Hyttinen, *Rikosoikeuden yleinen osa. Vastuuoppi*. Alma Insights 2025, s. 588–589.

³⁴ Rajanvedon hankaluudesta ks. KKO 2003:17 (kavallus v. kätkemisrikos); KKO 2020:98 (törkeä velallisen epärehellisyys v. törkeä rahanpesu); KKO 2024:77 (törkeä huumausainerikos v. törkeä rahanpesu). Rikoksen tekoajan merkityksestä avunantovastuun näkökulmasta ks. Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2025, s. 588–589.

ja siitä saadun rikoshyödyn paljastuminen viranomaisille.³⁵ Esimerkkinä on mainittu tilanne, jossa pankin työntekijä ottaa vastaan talletuksen rikoksentekijän avustamistarkoituksessa.³⁶

Toisaalta kansainvälisen kriminaalipolitiikan nojalla on selvää, että avustamistarkoituksen kriminalisoinnilla on haluttu puuttua mahdollisimman kattavasti erityyppiseen rikoksentekijän avustamiseen.³⁷ Niinpä toimeksiantoon perustavaa oikeudellista avustamista ei voida sellaisenaan sulkea rangaistavuuden ulkopuolella, vaikka oikeudenkäyntiavustajien, kuten asianajajien, rikosvastuuseen rahanpesusta on yleisesti ottaen suhtauduttu varauksellisesti niissä tilanteissa, joissa on kyse päämiehen rikoshyötyperusteisesta oikeudellisesta avustamisesta.³⁸ Aikaisemmin todetulla tavalla rikoslain 32 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdan sanamuoto mahdollistaa myös tulkinnan, jonka mukaan rangaistavaa on rikoshyötyyn ryhtyminen myös rikoksentekijän oikeudellisen avustamisen jälkeen. Tästä seuraa, että asianajajan menettelyä voidaan arvioida rahanpesuna sekä silloin, kun hän saa rikoshyötyä ennakkomaksuna kuin silloin, kun hän saa rikosperusteisen palkkion jo tehdystä työstä.

Rikoksentekijän oikeudellisesta avustamisesta puhuttaessa tekijän tarkoitustahallisuuden toteennäyttämiseen ei sisälly ongelmia.³⁹ Jos asianajaja on palkkion vastaanottaessaan ryhtynyt rikoshyötyyn olosuhdetahallisuuden täyttävällä tavalla (tahallinen rahanpesu) tai törkeästä huolimattomuudestaan (tuottamuksellinen rahanpesu), avustamistarkoitus on sillä toteennäytetty. Asianajajan kohdalla ei siis ole tosiasiallista tarvetta problematisoida sitä, onko hänellä ollut avustamistarkoituksen edellyttämä tarkoitustahallisuus auttaa rikoksentekijää välttämään rikoksensa oikeudelliset seuraamukset.

Avustamistarkoituksen lisäksi rangaistusvastuu edellyttää sitä, että päämääränä on oikeudellisten seuraamusten välttämiseksi avustaminen. Tunnusmerkistö voi ohjata ajattelemaan, että kyse on rikosoikeudellisista seuraamuksista, kuten siitä, että asianajaja avustaa rikoksentekijää välttämään tuomion rikoksesta. Tämän vuoksi on alleviivattava, että tunnusmerkistön sanamuodon mukaan kyse on nimenomaan oikeudellisista seuraamuksista, eli seuraamuksista, jotka käsittävät rikosoikeudellisten tai rikoslain nojalla määrättävien seuraamusten lisäksi myös rikoslain ulkopuoliset seuraamukset. Laaja määritelmä perustuu kansainvälisiin sopimuksiin, jotka velvoittavat kriminalisoimaan juridisten seuraamusten välttelyssä avustamisen riippumatta siitä, kuinka seuraamukset ovat eri maissa normatiivisesti systematisoitu.⁴⁰ Määritelmää voidaan puoltaa sillä, että rikoksentekijään voidaan rikosoikeudellisten sanktioiden lisäksi tai sijasta kohdistaa usein myös siviilioikeudellisia ja hallinnollisia seuraamuksia.⁴¹

Lain kotimaisissa perusteluissa asiaa on täsmennetty ainoastaan sen verran, että rikosvastuuseen liittyvien seuraamusten lisäksi kyse voi olla tarkoituksesta avustaa rikoksentekijää välttämään rikoshyödyn konfiskointi.⁴² Niinpä esimerkiksi menettämisseuraamusten norma-

---

³⁵ Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain täydentämisestä huumausainerikoksia koskevilla säännöksillä 180/1992 vp, s. 18.

³⁶ HE 180/1992 vp, s. 18.

³⁷ Hyttinen 2021, s. 330.

³⁸ Sahavirta 2008, s. 168; Boister 2001, s. 111.

³⁹ Tekijän tarkoituksen toteennäyttämistä tarkoitusta edellyttävässä rahanpesussa ks. Hyttinen 2021, s. 416–421.

⁴⁰ Tarkemmin Hyttinen 2021, s. 332.

⁴¹ Hyttinen 2021, s. 332.

⁴² HE 1992/180 vp, s. 18.

tiivisistä katvealueista kertominen voidaan luokitella tunnusmerkistössä tarkoitetuksi avustamiseksi, jos asiasta kerrotaan rikoksentekijälle taloudellista hyötyä tuottaneen rikoksen tekemisen jälkeen. Selvää esimerkiksi on, että jos asianajaja rikoshyötyä vastaan ohjeistaa rikoksentekijää siirtämään rikoshyödyn valtion, jossa sen konfiskoiminen voi olla vaikeaa tai mahdotonta, kyse on avustamisperusteisesta rahanpesusta.

Muilta kuin edellä mainituin osin oikeudellisten seuraamusten merkityssisältöä ei ole lain perusteluissa tarkennettu. Perusteltua on lähteä siitä, että kyseeseen voivat ensinnäkin tulla vahingonkorvausvastuun välttelyssä avustaminen.⁴³ Lisäksi kyse voi olla hallinnollisten seuraamusten tai turvaamistoimenpiteiden välttämiseksi avustamisesta.⁴⁴ Jos oikeudellinen avustaja pyrkii esimerkiksi avustamaan rikoksentekijää liiketoimintakiellon välttämiseksi siten, että hän avustaa rikoksentekijää perustamaan yrityksen Viroon, tilanne voi tulla arvioitavaksi rangaistavana rahanpesuna. Myös esimerkiksi veronkorotusten välttämiseksi avustamista voidaan pitää sellaisena oikeudellisena seuraamuksena, joka voi tulla rangaistuksi rahanpesuna. Tätä tulkintaa puoltaa se, että verotuksessa hallinnollinen seuraamus on usein vaihtoehto veropetosperusteiselle rikosprosessille, ja lisäksi veronkorotus voidaan rinnastaa rikosoikeudelliseen rangaistukseen.⁴⁵

Kokoavasti voidaan todeta, että oikeudellisten seuraamusten käsite kattaa kaikki negatiiviksi tulkittavat juridiset seuraamukset riippumatta siitä, onko kyse rikosoikeudellisesta, siviilioikeudellisesta tai hallinnollisesta seuraamuksesta. Myös rikoksesta mahdolliset seuraavat turvaamistoimet, kuten edellä mainittu liiketoimintakielto, sisältyvät rahanpesurikoksen tarkoittamiin oikeudellisiin seuraamuksiin.

Laaja seuraamusmäärittelmä vaikuttaisi johtavan siihen, että asianajajan olisi pidättäydyttävä kaikista niistä toimeksiannoista, joissa hänellä on perusteltu syy epäillä saavansa korvauksena rikoshyötyä. Siksi on korostettava, että asian arvioinnissa on pelkän rikosoikeudellisen näkökulman lisäksi huomioitava niin rikoksentekijän perus- ja ihmisoikeudet kuin se, avustetaanko rikoksentekijää rikosprosessissa vai rikosprosessin ulkopuolella. Ennen näihin aiheisiin siirtymistä on tarpeellista tarkastella, millä tavalla rahanpesukriminalisointien perusteluissa on huomioitu problematiikkaa, jota liittyy päämiestään avustavan asianajajan vastuuseen rahanpesusta niissä tilanteissa, joissa asianajajalla on perusteet epäillä saamansa palkkion tai sen osan puhtautta.

4 Rahanpesukriminalisointien perustelut vastuun rajoittajana

Rahanpesukriminalisointien säädöshistoriassa ei ole arvioitu tilannetta, jossa päämiestään avustava asianajaja olisi mieltänyt olosuhdetahallisuuden täyttävällä tavalla varmaksi tai varsin todennäköiseksi sen, että hänen saamansa palkkio maksetaan rikoshyödyllä.⁴⁶ Tästä voidaan päätellä, että lainsäätäjä on suhtautunut poissulkevasti tai ainakin kriittisesti siihen, että

⁴³ Tämä perustuu rikoslain 32 luvun 12 §:n 3 momenttiin, jonka nojalla ”– rahanpesun kohteena ollut omaisuus voidaan valtiolle menetetyksi tuomitsemisen asemesta tuomita esirikoksella loukatulle vahingonkorvauksena tai edunpalautuksena –”.

⁴⁴ Hyttinen 2021, s. 333.

⁴⁵ Mikko Laapas, Itsekriminointisuoja vero-oikeudessa. Kauppakamari 2022, s. 169–175.

⁴⁶ Olosuhdetahallisuudesta ja sen alarajasta ks. Tapani –Tolvanen – Hyttinen 2025, s. 325–335. Olosuhdetahallisuudesta rahanpesurikoksissa ks. Hyttinen 2021, s. 383–408.

asianajaja olisi vastuusta vapaa niissä tilanteissa, joissa hän on olosuhdetahallisuuden edellyttämällä tavalla tiennyt saavansa päämieheltään rikoshyötyä vastineeksi tehdystä työstä.

Sen sijaan rahanpesun tuottamuksellista tekemuotoa kriminalisoitaessa 2000-luvun alussa lain perusteluissa rangaistusvastuun ulkopuolelle suljettiin oikeudenkäyntiavustaja, joka toimeksiannon perusteella avustaa rikoksesta syytettyä henkilöä, vaikka avustajalla olisi selkeät perusteet epäillä saamansa palkkion puhtautta.⁴⁷ Vaikka oikeuslähdeopillisesti lain perustelut eivät ole rikoslain soveltajaa vahvasti velvoittavia,⁴⁸ käytännössä pääsääntö on seuraava: tuottamuksellista rahanpesua (RL 32:9) ei sovelleta asianajajaan, joka avustaa rikoksesta syytettyä henkilöä sekä saa tästä tehtävästä palkkioksi rikoshyötyä.

Vastuun rajauksen perusteluiksi voidaan esittää, että asianajajan ja hänen päämiehensä välinen luottamus voisi horjua, jos asianajajan pitäisi toimia tavalla, joka viittaisi hänen epäilevän päämiehensä syyttömyyttä.⁴⁹ Kyse on toisin sanoen siitä, ettei asianajajalle voida asettaa velvoitetta alkaa varmistella päämiehensä rahavarojen puhtautta sellaisessa tilanteessa, jossa päämiestä epäillään esimerkiksi laajaa taloudellista hyötyä tuottaneen rikoksen tekemisestä.

Lain perustelujen nojalla lainsäätäjällä on siis halunnut rajoittaa oikeudellista neuvontaa koskevan rangaistuslampoikeuden ainoastaan tuottamukselliseen rahanpesuun.⁵⁰ Voidaan kuitenkin pohtia, olisiko oikeudellista avustamista koskeva rangaistuslampoikeus tarkoituksenmukaista ulottaa joissakin tilanteissa tahallisen rangaistavaan rahanpesuun. Tätä sinänsä kritiikille altista näkökulmaa voidaan puoltaa ensinnäkin niillä samoilla argumenteilla, joilla on lain perusteluissa puollettu tuottamuksellisen rahanpesun sulkemista rangaistusvastuun ulkopuolelle. Perusteluissa korostuu asianajajan ja päämiehen välinen luottamuksellinen suhde,⁵¹ eli se, ettei asianajajalle voida asettaa velvollisuutta alkaa selvittää, onko hänen päämiehensä maksamassa palkkion rikoshyödyllä vai ei. Kyse on toisin sanoen siitä, että palkkion puhtauteen liittyvät selvitykset heikentäisivät asianajajan ja päämiehen välistä luottamusta. Koska selonottovelvollisuuden laiminlyönti voi jäljempänä osoitettavalla tavalla johtaa vastuuseen myös tahallisesta rahanpesusta,⁵² palkkion puhtautta vahvasti epäilevä asianajaja voisi varmasti välttää rahanpesuvastuun vain luopumalla päämiehensä avustamisesta. Tämä heikentäisi päämiehen puolustautumismahdollisuuksia ja voisi ääritilanteessa johtaa siihen, ettei päämies voisi saada lainkaan oikeudenkäyntiavustajaa.⁵³

Toiseksi asian arvioinnissa on perusteltua huomioida Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö. Ratkaisussa *Michaus v. Ranska* (6.12.2012) ihmisoikeustuomioistuimen arvioitavana oli tilanne, jossa päämiehen ja asianajajan välistä luottamuksensuojaa arvioitiin asianajajien ilmoitusvelvollisuuden näkökulmasta. Kyse oli tiivistetysti siitä, voiko asianajajan velvollisuus ilmoittaa epäilyttävistä liiketoimista rahanpesun selvittelykeskukselle olla vastoin päämiehen ja asianajajan välistä luottamuksensuojaa. Kyse ei ollut rikosasiasta,

⁴⁷ HE 53/2002 vp, s. 39.

⁴⁸ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2025, s. 180.

⁴⁹ Ks. myös HE 53/2002 vp, s. 39.

⁵⁰ HE 53/2002 vp, s. 39.

⁵¹ HE 53/2002 vp, s. 39.

⁵² Hyttinen 2021, s. 400–403.

⁵³ Ks. toisaalta Wennberg 2003, s. 842. Wennberg nostaa esille, että asianajajan ja hänen päämiehensä välinen luottamuksensuoja on tärkeä, mutta liiallisen luottamuksensuojan seurauksena päämies voisi pyytää asianajajaa avustamaan rahanpesussa ilman, että asianajaja voisi ilmoittaa kenelläkään päämiehensä tarkoituksesta pestä rahaa.

vaan rahanpesun preventiiviseen sääntelyyn liittyvistä ihmisoikeusongelmista, mutta ratkaisun perusteluista voidaan tehdä seuraava rikosoikeudellisestikin merkitsevä johtopäätös: Jos kyse on rikoksesta syytetyn päämiehen avustamisesta oikeudenkäynnissä, asianajajan ei pitäisi toimia tavalla, joka voisi heikentää asianajajan ja päämiehen välistä luottamusta sekä vähentää päämiehen mahdollisuutta puolustautua häntä vastaan esitetyiltä syytöksiltä.⁵⁴ Tämäkin huomio puoltaa sitä, ettei rikosasianajajalle voida asettaa laajoja selonottovelvoitteita päämiehensä omaisuuden puhtaudesta.

Kolmanneksi on huomioitava, että rajanvedot tahallisen rangaistavan rahanpesun (RL 32:6) ja törkeää huolimattomuutta edellyttävän tuottamuksellisen rahanpesun (RL 32:9) välillä ovat kaikkea muuta kuin selvät silloin, kun arvioidaan, onko asianajaja päämiehensä avustamistarkoituksessa ottanut vastaan rikoshyötyä törkeästä huolimattomuudestaan vai olosuhdetahallisuuden täyttävällä tavalla. Monissa tilanteissa on nimittäin hankalaa määrittellä, onko tekijä lyönyt laimin olosuhdetahallisuuteen liittyvän selonottovelvollisuutensa vai toiminut törkeästä huolimattomuudesta, mikä sekin edellyttää selonottovelvollisuuden laiminlyöntiä.⁵⁵ Tämä on todettu myös lain perusteluissa, joiden mukaan olosuhdetahallisuuden näkökulmasta merkityksellisen selonottovelvollisuuden laiminlyönnin kaltaisesti törkeästä huolimattomuudesta kertoo se, jos tekijä ei ole pyrkinyt selvittämään, onko hänen vastaanottamansa varallisuus likaista vai puhdasta.⁵⁶ Huolimattomuusarviointin kriteerinä selonottovelvollisuus ei myöskään rajaudu vain rahanpesulain (444/2017) mukaisiin ilmoitusvelvollisiin, vaan myös ei-ilmoitusvelvollisten on pyrittävä varmistamaan, etteivät he ota vastaan rikoshyötyä, jos teko-olosuhteet herättävät epäilyn omaisuuden puhtaudesta.⁵⁷ Näin ollen myös oikeudenkäyntiavustajien on lähtökohtaisesti oltava selvillä vastaanottamiensa varojen puhtaudesta, vaikka rahanpesulain soveltamisalaa rajaavan 1 luvun 3 §:n 2 momentin nojalla oikeudenkäyntiavustajat on suljettu rahanpesulain ulkopuolelle.

Olennaista siis on, ettei pelkkä huolimattomuus riitä rangaistavuuden perusteeksi tuottamuksellisesta rahanpesusta, vaan rangaistavuus edellyttää törkeää huolimattomuutta.⁵⁸ Toisaalta niissä tilanteissa, joissa tekijällä on ollut törkeän huolimattomuuden edellyttämä syy epäillä vastaanottamansa rahan puhtautta, häntä voidaan perustellusti moittia myös selonottovelvollisuuden laiminlyöntiin perustuvasta tahallisesta rahanpesusta. Yleisesti ottaen tuottamuksellisen rahanpesun sovellusala vaikuttaakin suppealta: pelkkä huolimattomuus ei riitä vastuun perusteeksi, ja vahvan epäilyn tilanteissa tekijää voidaan moittia olosuhdetahallisuuteen liitetyn selonottovelvollisuuden laiminlyönnistä.

Rajanvedon näkökulmasta merkittäväksi kysymykseksi muodostuukin se, milloin asianajan voidaan todeta toimineen niin huolimattomasti, että huolimattomuutta voidaan pitää

⁵⁴ EIT Michaud v. Ranska 6.12.2012, erityisesti kohdat 121–132. Ks. myös Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisu asiassa C-305/05, tuomio 26.6.2007, erityisesti kohdat 32–34. Ratkaisu koski rahoitusjärjestelmän rahanpesutarkoituksiin käyttämisen estämisestä 10.6.1991 annetun neuvoston direktiivin 91/308/ETY tulkintaa. Myös tämä ratkaisu tukee käsitystä, ettei asianajajalle voida asettaa velvoitteita toimia tavalla, joka vaarantaa hänen ja hänen päämiehensä välisen luottamuksensuojan ja näin ollen heikentää asianajajan mahdollisuutta puolustaa päämiestään tehokkaalla tavalla.

⁵⁵ Rajanvedon hankaluudesta ks. Hyttinen 2021, s. 562–600.

⁵⁶ HE 53/2022 vp, s. 38.

⁵⁷ Sahavirta 2007, s. 199.

⁵⁸ Rikoslain 32 luvun 9 §:n nojalla tuottamuksellisesta rahanpesusta rangaistaan sitä, joka on ”– – törkeästä huolimattomuudesta ryhtyy 6 §:ssä tarkoitettuihin toimiin.”

tuottamuksellisen rahanpesun edellyttämällä tavalla törkeänä, mutta ilman, että asianajajalle olisi vielä syntynyt olosuhdetahallisuuden edellyttämä selonottovelvollisuus palkkion puhtaudesta. Kyse on toisin sanoen siitä, että moitittaessa asianajajaa selonottovelvollisuuden laiminlyönnistä, menettely voidaan lain perusteluita tiukasti tulkiten systematisoida joko rankaisemattomaksi tuottamukselliseksi rahanpesuksi tai selonottovelvollisuuden laiminlyöntiin perustuvaksi rangaistavaksi tahalliseksi rahanpesuksi.⁵⁹

Käytännössä rajavedot asianajajan törkeän huolimattomuuden, selonottovelvollisuuden laiminlyönnin sekä olosuhdetahallisuuden välillä ovat rahanpesurikoksissa keinotekoisia.⁶⁰ Kuvaavaa on, että lain perusteluissa rangaistusvastuun ulkopuolella on haluttu sulkea tilanteet, joissa asianajajalla on ollut erityiset syyt epäillä avustamansa päämiehen maksaman palkkion laillista alkuperää.⁶¹ Tämä johtaa pohtimaan, mitä ovat ne lain perusteluissa tarkoitettujen erityiset syyt, joiden nojalla asianajaja voi epäillä päämiehen maksaman palkkion tai sen osan puhtautta siten, että kyse on törkeästä huolimattomuudesta eikä olosuhdetahallisuudesta ja siihen liittyvän selonottovelvollisuuden laiminlyömisestä. Rikosoikeusteoreettisesti ongelmaa voidaan konkretisoida seuraavasti:

Asianajaja on toiminut tahallaan, jos hän on mieltänyt varsin todennäköiseksi ottavansa päämieheltään vastaan rikoshyötyä. Matemaattisesti ilmaistuna kyse on yli 50 prosentin mieltämistodennäköisyydestä. Tahallista asianajajan menettely on myös silloin, jos hänen mieltämisen tasonsa on jäänyt alle 50 prosentin, mutta teko-olosuhteet ovat synnyttäneet hänelle perustellun velvollisuuden ottaa selvää palkkion puhtaudesta. Sen sijaan rankaisemattomaksi teko muuttuu silloin, jos asianajaja on olosuhteiden perusteella mieltänyt alle 50 prosentin varmuudella ottavansa vastaan rikoshyötyyn perustuvan palkkion, eivätkä teko-olosuhteet ole vielä synnyttäneet asianajajalle olosuhdetahallisuuden näkökulmasta merkityksellistä selonottovelvollisuutta. Jos teko-olosuhteet ovat synnyttäneet asianajajalle selonottovelvollisuuden, silloin asianajajaa pitäisi moitita selonottovelvollisuuden laiminlyöntiin perustuvasta tahallisesta rahanpesusta, vaikka asianajaja ei olisi pitänyt varmana tai varsin todennäköisenä sitä, että hän on saanut rikoshyötyperustaisen palkkion.

Vaihtoehtona on todeta, että olosuhdetahallisuuteen liittyvä selonottovelvollisuus ei sovelu asianajajan ja hänen päämiehensä väliseen suhteeseen,⁶² mutta silloin asianajajan olosuhdetahallisuutta arvioitaisiin rahanpesurikoksissa toisin kuin muiden henkilöiden tahallisuutta, kuten rahoituslaitoksessa työskentelevien ihmisten tahallisuutta. Tämä olisi periaatteessa mahdollista, mutta siitä seuraisi sellaista rikosoikeussystemaattista hajaannusta, mitä korkein oikeus on omassa olosuhdetahallisuusratkaisutoiminnassaan pyrkinyt välttämään. Korkeimman oikeuden pidempiaikaisen ratkaisulinjan nojalla tulkintasääntö on seuraava: olosuhdetahallisuuden täyttymisen kriteereihin on syytä suhtautua samalla tavalla riippumatta arvioitavana olevasta rikostyyppistä, teko-olosuhteista tai tekijästä.⁶³

⁵⁹ Tuottamuksellisen ja tahallisen rahanpesun rajanvedon hankaluudesta Hyttinen 2021, s. 573–574, 587–600.

⁶⁰ Hyttinen 2021, s. 591–592.

⁶¹ HE 53/2002 vp, s. 39.

⁶² Tähän tulkintaan voidaan päätyä lain perusteluiden nojalla. Ks. HE 53/2002 vp, s. 39.

⁶³ Kootusti korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä ks. Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2025, s. 329–335.

Kysymys tahallisen rahanpesun rangaistavuudesta muuttuu entistä hankalammaksi, kun huomioidaan, että rahanpesun yritys on rangaistava (RL 32:6.2). Oletetaan, että asianajajan päämies tuomitaan käräjäoikeudessa rangaistukseen rikoksesta sekä menettämään rikoksen tuottama hyöty valtiolle. Sen seurauksena rikoksentekijä ei kykene maksamaan palkkiota asianajajalle. Tällöin voidaan periaatteessa pitää selvänä, että asianajajan palkkio on ollut tarkoitus maksaa rikoshyödyllä, mutta palkkio on jäänyt konfiskoinnin vuoksi maksamatta. Samoin on selvää, että asianajaja on pyrkinyt avustamaan rikoksentekijää välttämään tekonsa oikeudelliset seuraamukset, kuten rikostuomion ja rikoshyödyn konfiskoinnin. Niinpä on mahdollista esittää, että asianajaja on aloittanut rikoslain 5 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla rahanpesurikoksen tekemisen sekä saanut aikaan vaaran rikoksen täyttymisestä.⁶⁴ Palkkio on jäänyt saamatta ainoastaan siksi, että päämies on tuomittu rangaistukseen ja menettämisseuraamukseen. Tällaisessa tilanteessa tuntuu luontevalta myös todeta, että asianajajan on täytynyt mieltää saamatta jääneen palkkion likaisuus varsin todennäköiseksi. Tästä seuraisi, että asianajajan menettelyä voitaisiin arvioida rahanpesun yrityksenä, vaikka hän ei ole missään vaiheessa ryhtynyt rikoshyötyyn palkkion muodossa.⁶⁵ Tuntuisi kuitenkin perusteettomalta sekä myös vastaajan perus- ja ihmisoikeuksia kaventavalta, jos asianajaja tämänkaltaisessa tilanteessa tuomittaisiin rahanpesun yrityksestä. Esimerkki on anomalia, mutta se konkretisoi sitä, miksi asianajajiin kohdistettu vastuu tahallisesta rahanpesusta voi olla tapauskohtaisesti ongelmallinen.

5 Perus- ja ihmisoikeusmyönteinen laintulkinta vastuun rajoittajana

Asianajajan vastuun rajoja arvioitaessa on huomioitava myös päämiehen perus- ja ihmisoikeudet. Kyse on tältä osin siitä, kuinka rikoksesta epäillyn tai syytetyn perus- ja ihmisoikeudet rajoittavat vastuun kohdistamista asianajajaan niissä tilanteissa, joissa asianajajaa moititaan avustamisperusteisesta rahanpesusta.

Rikoksesta epäillyllä on muun ohella oikeus turvautua esitutkinnassa haluamaansa oikeudelliseen avustajaan.⁶⁶ Luonnollisestikin sama oikeus koskee oikeuskäyntivaihetta, kuten syytettynä olemista käräjäoikeudessa. Voidaankin esittää, että kynnys rangaista asianajajaa rahanpesusta rikosprosessin aikaisen oikeudellisen avustamisen perusteella täytyy asettaa riittävän korkealle, koska muuten rahanpesukriminalisoinnit olisivat ristiriidassa niiden prosessuaalisten vähimmäisoikeuksien kanssa, jotka perustuslaissa ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa on rikoksesta epäillyn ja syytetyn turvaksi asetettu.⁶⁷

Perus- ja ihmisoikeusmyönteinen rikoslaintulkinta edellyttääkin sitä, ettei asianajajan hevin katsota syyllistyvän rahanpesuun, vaikka hänellä olisikin erityiset syyt epäillä saamansa

⁶⁴ Rikoksen yrityksen rangaistavuuden kriteereistä Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2025, s. 514–527 sekä laajemmin Jussi Tapani, Yrittänyttä ei laiteta? Rikoksen yrityksen rangaistavuus. Lakimiesliiton Kustannus 2010, s. 40–52 (täytäntöönpanotoimen aloittaminen) ja s. 61–74 (vaaran aikaan saaminen).

⁶⁵ Rahanpesun yrityksen kriteereistä ks. Sahavirta 2008, s. 234–235 ja Hyttinen 2021, s. 70–71. Kirjallisuudessa ei ole aikaisemmin arvioitu sitä, voiko rahanpesun yritys täytyä tilanteessa, jossa rahanpesijä ei pääse käsiksi rikoshyötyyn. Tulkintani on, että rahanpesun yritystä voidaan soveltaa sellaiseen tilanteeseen, jossa rikoksentekijää avustetaan rikoshyötyä vastaan, vaikka rikoshyöty jäisikin saamatta.

⁶⁶ Markku Fredman – Lauri Rautio – Matti Tolvanen – Marko Viitanen, Esitutkinta ja pakkokeinot. Alma Insights 2025, s. 64, 66–67.

⁶⁷ Weinstein 1986, s 371.

palkkion puhtautta. Toinen kysymys on, kuinka pitkälle asianajajan vastuuvapaus on perusteltua ulottaa. Edellisessä luvussa esitettyjen argumenttien lisäksi voidaan esittää, että myös perus- ja ihmisoikeusmyönteisen laintulkinnan näkökulmasta voisi olla perusteltua pohtia asianajajan vastuuvapauden ulottamista tuottamuksellisen rahapesun lisäksi tahalliseen rahanpesuun, eli tilanteisiin, joissa asianajaja avustaa rikoksentekijää esitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä ja saa tästä palkkion, jonka puhtautta hänen on syytä tai toisesta syytä epäillä niin vahvasti, että menettelyä on pidettävä törkeän huolimattomuuden sijasta tahallisenä.⁶⁸

Huomionarvoista on, että lain perusteluissa puhutaan vain oikeudenkäyntiavustajien vastuuvapaudesta.⁶⁹ Lisäksi lain perusteluissa vastuuvapaus tuottamuksellisesta rahanpesusta on rajoitettu koskemaan rikoksesta syytetyn avustamista.⁷⁰ Tämän voi tulkita tarkoittavan sitä, että lainsäätäjä on halunnut rajata rikosvastuun ulkopuolelle kaikki muut kuin ne tilanteet, joissa asianajaja avustaa rikoksesta syytettyä henkilöä oikeudenkäynnissä. Tulkintaa voidaan puoltaa rahanpesukriminalisointeihin liittyvällä rangaistushakuisella kriminaalipolitiikalla, jossa rahanpesuna rangaistavien tekojen ala on haluttu pitää mahdollisimman laajana.⁷¹ Tästä huolimatta voidaan olettaa, että lainsäätäjän tarkoitus on ollut – lain perusteluiden sanamuodosta huolimatta – ulottaa asianajajan rikosoikeudellinen vastuuvapaus myös niihin tilanteisiin, joissa asianajaja avustaa rikoksesta epäiltyä rikosprosessin alkuvaiheessa, kuten esitutkinnassa. Myös rikoksesta epäillyn perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta tämä tulkintakannanotto on ainoa perusteltavissa oleva.

Hankalammaksi tilanne muuttuu, jos asianajajan vastuuvapaus aletaan ulottaa rikosepäilyä edeltäviin vaiheisiin. Kyse voi olla esimerkiksi siitä, että veropetokseen syyllistynyt henkilö pyytää juridista neuvoa rikosoikeudellisten riskien minimoimiseksi. Mahdollista esimerkiksi on, että verottaja esittää perukirjaan liittyvän täydennyspyynnön, jonka seurauksena perukirjan ilmoittaja alkaa pohtia veropetoksesta epäillyksi päättymisen mahdollisuutta.⁷² Toiseksi voidaan viitata kansainvälisiin esimerkkeihin, jotka osoittavat, että taloudellista hyötyä tuottavia rikoksia systemaattisemmin tekevät järjestäytyneen rikollisryhmän jäsenet voivat harjoittaa rikosoikeudellisten riskien ennakkollista minimointia osana rikosten tehtailua.⁷³ Tähän voi kuulua esimerkiksi se, että asianajaja konsultoidaan rikoksentekijän perheen mahdollisuudesta jäädä asumaan rikoshyödyllä rakennettuun omakotitaloon, jos rikoksentekijä itse jää kiinni rikoksesta, tai se, kuinka rikoksella saadun hyödyn konfiskointiriski voidaan ylipäättään minimoida. Tarkastelen seuraavaksi tarkemmin sitä, kuinka rahanpesun näkökulmasta pitäisi suhtautua tilanteeseen, jossa rikoksentekijää avustetaan rikosprosessin ulkopuolella.

⁶⁸ Samankaltaisesti Weinstein 1986, s. 375.

⁶⁹ HE 53/2002 vp, s. 39.

⁷⁰ HE 53/2002 vp, s. 39.

⁷¹ Rahanpesukriminalisointien kansainvälisestä taustasta ks. Hyttinen 2021, s. 32–63, erityisesti s. 40–41.

⁷² Veropetoksessa (RL 29:1) yritys rinnastuu täytettyyn teokoon ja on mahdollista esittää, että henkilö yrittää aiheuttaa veron määräämiseen liian alhaiseksi toimittamalla väärän sisältöisen perukirjan verotoimistoon. Ks. Jussi Tapani – Tatu Hyttinen, Veropetos. Teoksessa Dan Frände – Tatu Hyttinen – Heikki Kallio – Heli Korkka-Knuts – Jussi Matikkala – Jussi Tapani – Matti Tolvanen – Pekka Viljanen – Markus Wahlberg, Keskeiset rikokset. Edita 2023, s. 674–693, s. 683–684 (myöhemmin teokseen viitataan seuraavasti: Keskeiset rikokset / tekijät 2023).

⁷³ Hyttinen 2021, s. 337.

6 Oikeudellinen avustaminen rikosprosessin ulkopuolella

Lähtökohtana voidaan pitää, että mitä selkeämmin oikeudellinen avustaminen liittyy muuhun kuin jo käynnissä olevaan rikosprosessiin, sitä suurempi on asianajajan riski syyllistyä avustamisperusteiseen rahanpesuun, jos hän saa palkkioksi rikoshyötyä ja hänellä on myös perusteet epäillä palkkion puhtautta.⁷⁴ Esimerkiksi rikoshyödyn konfiskaation kriteereistä kertomista voidaan yleisesti ottaen pitää sellaisena oikeudellisena avustamisena, joka edistää rikoksentekijää välttämään tekonsa oikeudelliset seuraamukset. Jos konfiskaatiokriteereistä kerrotaan rikoksentekijälle rikosprosessin ulkopuolella ja asianajajalla on olosuhdetahallisuuden edellyttämä tieto tai tuottamuksellisen rahanpesun edellyttämä peruste epäillä saamansa rahanpalkkion puhtautta, oikeudellista avunantoa voidaan pitää avustamisperusteisenä rahanpesuna. Kyse on toisin sanoen siitä, että lähtökohtaisesti oikeudellisten riskien etukäteiseen hallintaan liittyvät tehtävät ja ohjeistukset ovat rikosoikeudellisesti arvioiden ainakin lain harmaalla alueella.

Etukäteisneuvonnan ongelmallisuutta voidaan puoltaa esimerkiksi Euroopan unionin lainsäädäntöön sisältyvällä direktiivillä, joka koskee oikeutta saada avustaja rikosprosessissa.⁷⁵ Direktiivin 2 artiklan mukaan sen sovellusala kattaa epäillyn tai syytetyn oikeuden avustajaan siitä lähtien, kun jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset ovat antaneet hänelle joko virallisella ilmoituksella tai muulla tavoin tiedon siitä, että häntä epäillään tai syytetään rikoksesta. Direktiiviä sovelletaan siihen saakka, kunnes rikosprosessi on tullut päätökseensä.⁷⁶ Sen sijaan oikeutta rikosprosessin ulkopuoliseen avustamiseen ei direktiivissä turvata. Tästä voidaan päätellä, ettei Euroopan unionin lainsäädännöstä seuraa velvoitteita turvata yksilön oikeutta saada oikeudellista apua rikosprosessin ulkopuolella, kuten tilanteissa, joissa rikoksen jo tehnyt henkilö haluaa minimoida kiinnijäämisriskin tai pyrkiä ennakolta välttämään rikoshyödyn konfiskoinnin. Myöskään perus- ja ihmisoikeuksista ei voida johtaa yksilön oikeutta saada rikosprosessin ulkopuolista apua oikeudellisten seuraamusten välttämiseksi. Näin ollen unionin oikeus tai perus- ja ihmisoikeudet eivät sellaisenaan aseta rajoitteita rangaista asianajajaa rahanpesusta, jos hän avustaa rikoksentekijää rikosprosessin ulkopuolella ja saa tästä työstään vastineeksi rikoshyötyä.

Sanottu ei tarkoita, että asianajajan pitäisi ilmoittaa rahanpesun selvittelykeskukselle päämiehestään sellaisessa tilanteessa, jossa päämies haluaa rikosprosessin ulkopuolella keskustella oikeudellisten riskien minimoimisesta, vaikka asianajajalla olisikin perusteet epäillä saavansa työstään korvauksena rikoshyötyä. Rahanpesulain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle on nimenomaisesti suljettu ne tilanteet, joissa asianajaja toimii oikeudenkäyntiavustajana tai oikeudenkäyntiasiamiestehtävissä. Samaisen lainkohdan nojalla rahanpesulain soveltamisalan ulkopuolelle on oikeudenkäyntien lisäksi suljettu ne tilanteet, joissa oikeudenkäyntiavustaja ja oikeudenkäyntiasiamies antaa oikeudellista

⁷⁴ Hyttinen 2021, s. 338.

⁷⁵ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/48/EU, annettu 22 päivänä lokakuuta 2013, oikeudesta käyttää avustajaa rikosoikeudellisissa menettelyissä ja eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä sekä oikeudesta saada tieto vapaudenmenetyksestä ilmoitetuksi kolmannelle osapuolelle ja pitää vapaudenmenetyksen aikana yhteyttä kolmansiin henkilöihin ja konsuliviranomaisiin.

⁷⁶ Direktiivin sovellusalasta Markku Fredman, Rikosasian käsikirja. Alma Talent 2021, s. 190–193.

neuvontaa esitutkinnassa tai muussa asian oikeudenkäyntiä edeltävässä käsittelyvaiheessa.⁷⁷ Lainkohta konkretisoi, ettei ilmoitusvelvollisuutta ole rikosprosessin aikana, mutta rahanpesulain 1 luvun 3 §:n 2 momentin nojalla rahanpesulakia ei sovelleta myöskään niihin tilanteisiin, joissa asianajaja avustaa tai neuvoa päämiestään välttämään oikeudenkäynnin.⁷⁸

Se, että rahanpesulaissa on lain soveltamisalan ulkopuolelle suljettu oikeudenkäynnin välttämässä avustaminen, puoltaa sinänsä sitä, että asianajajalla on rahanpesulaista riippumaton ennakkollinen oikeus avustaa päämiestään väistämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset. Rahanpesulaista ei ole kuitenkaan perusteltua tehdä liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä arvioitaessa sitä, kuinka asianajajan rikosoikeudelliseen vastuuseen pitäisi suhtautua tilanteissa, joissa on kyse rikosprosessin ulkopuolisesta avustamisesta. Tätä väitettä voidaan puoltaa sillä, että rahanpesun preventiivinen sääntely on muutoinkin katkonut siteitään rahanpesun rikosoikeudelliseen sääntelyyn,⁷⁹ joten olisi jossakin määrin epäsystemaattista tehdä rahanpesun preventiivisen sääntelyn nojalla sporadisia rikosoikeudellisia johtopäätöksiä yksittäisisissä tilanteissa, kuten tilanteissa, joissa asianajaja on rikoshyötyä vastaan avustanut päämiestään rikosprosessin ulkopuolella, vaikka hänellä olisi ollut perusteet epäillä saamansa palkkion puhtautta.

Näin ollen johtopäätös on, että asianajaja on mahdollista saattaa rahanpesuvastuuseen siitä, että hän rikosprosessin ulkopuolella avustaa rikoksenteikijää välttämään tekonsa oikeudelliset seuraamukset. Luonnollisestikin vastuun edellytys on, että asianajaja mieltää olosuhdetahallisuuden tai törkeän huolimattomuuden edellyttämällä tavalla saamansa palkkion likaisuuden. Kyse voi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa talousrikoksiin syyllistynyt henkilö on saanut vihiä mahdollisuudestaan päätyä tutkinnan kohteeksi törkeästä veropetoksesta (RL 29:2) ja velallisen epärehellisyydestä (RL 39:1a). Jos tekijä haluaa ennen mahdollista esitutkintaa selvittää asianajajan avustuksella sitä, kuinka hänen lähipiirinsä voisi pitää heille siirretyn omaisuuden, asianajajan toimintaa voidaan arvioida avustamisperusteisena rahanpesuna, jos myöhemmin kyetään osoittamaan, että asianajaja on saanut toimiensa vastineeksi rikoshyötyperusteisen palkkion.

⁷⁷ Tarkemmin rahanpesulain soveltamisalasta asianajotoiminnassa ks. Suomen Asianajajat: B 17 Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen asianajotoiminnassa. Suomen Asianajajien hallituksen 13.6.2025 hyväksymä opas.

⁷⁸ Rahanpesulain 1 luvun 3 §:n 2 momentin tarkan sanamuodon nojalla lakia ei sovelleta tilanteeseen, jossa asianajaja antaa oikeudellista neuvontaa tarkoituksin avustaa päämiestään ” – asian muussa oikeudenkäyntiä edeltävässä käsittelyvaiheessa – – ”. Lisäksi soveltamisalan ulkopuolelle on suljettu tilanteet, jotka koskevat ” – oikeudenkäynnin käynnistämistä tai sen välttämistä.” Voidaan myös esittää, että rikosprosessin ulkopuolella asianajajan itsekriminointisuoja rajaa asianajajan velvollisuutta ilmoittaa asiakkaastaan sekä palkkion likaisuutta koskevista epäilyistään. Kyse on tosin sanoen siitä, ettei asianajajalta voida edellyttää ilmoitusvelvollisuuden täyttämistä, jos hän velvollisuuden täyttämällä saattaisi itsensä syytteen vaaraan mahdollisesta rahanpesusta. Näkemystä voidaan puoltaa korkeimman oikeuden ratkaisuilla KKO 2024:39 ja KKO 2025:82. Ratkaisuissa korkein oikeus on veropetosten yhteydessä ulottanut itsekriminointisuojan koskemaan myös niitä tilanteita, joissa ilmoitusvelvollinen tulisi ” – välittömästi ilmiantaneeksi itsensä rikoksesta ja saattaneensa itsensä näin syytteen vaaraan ja ettei ilmoitusvelvollinen voisi sulkea pois sitä mahdollisuutta, että ilmoituksen perusteella saatuja tietoja käytettäisiin häntä vastaan myöhemmin mahdollisesti nostettavassa rikosprosessissa.” Ks. KKO 2024:39, kotha 24 ja KKO 2025:82, kotha 4.

⁷⁹ Tarkemmin Tatu Hyttinen, *Expensive and Ineffective Regulation – Theoretical Problems of Preventive Regulation of Money Laundering*. *EuCLR European Criminal Law Review* 2/2023, s. 177–200.

7 Muu oikeudellinen avustaminen

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan asianosainen saa antaa tuomioistuimelle kirjallisen selvityksen siitä, miten lakia olisi sovellettava. Lainkohdan nojalla asianajajat voivat pyytää oikeudellista asiantuntijalausuntoa alan asiantuntijalta, kuten professorilta tai muulta tutkijalta. Kyse voi olla esimerkiksi moniulotteisesta talousrikosepäilystä, joka sisältää oikeudellisia tulkintakysymyksiä.

Tyypillisesti lausuntopyyntöjä pyydetään tuomioistuinmenettelyä varten, mutta lausuntopyyntöjä voidaan esittää myös esitutkinnan tai syyteharkinnan aikana. Mahdollista myös on, että lausuntopyynnössä pyydetään kartoittamaan esimerkiksi yritystoimintaan liittyviä rikosoikeudellisia riskejä. Kyse voisi olla esimerkiksi osakkeenomistajien välisestä riidasta, jossa selvityspyyntö kohdistuu osakeyhtiölain vastaisiin yksityisottoihin, kuten siihen, voiko harvainyhtiön osakas joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen osakeyhtiölain vastaisista yksityisotoista, ja jos voi, voiko osakkeenomistaja välttää rikosoikeudellisen vastuun jo tehdyistä yksityisotoista.⁸⁰

Oikeudellisten asiantuntijalausuntojen laatiminen ei vertaannu asianajotoimintaan eikä myöskään oikeudenkäynnissä avustamiseen. Lausuntoa pyytäneen asianajajan sekä hänen päämiehensä ja ulkopuolisen asiantuntijan välillä ei ole myöskään sellaista institutionalisointua luottamussuhdetta, jonka nojalla asianajajan tuottamusvastuu rahanpesusta on suljettu rangaistavuuden ulkopuolelle.⁸¹ Tämän vuoksi asianajajan rahanpesuvastuuta rajoittavat argumentit soveltuvat heikommin niihin tilanteisiin, joissa on kyse rikoksenteikijän puolesta laaditusta asiantuntijalausunnosta, vaikka lausuntopyyntö olisikin tullut asianajajalta. Tätä tulkintaa puoltaa tuottamuksellista rahanpesua koskevat lain perustelut, jotka sulkevat tuottamusvastuun ulkopuolelle vain oikeudenkäyntiavustajat.⁸² Näin ollen voidaan esittää, että oikeudellisen asiantuntijalausunnon laatija voi syöllistyä rahanpesuun tai sen tuottamukselliseen tekemuotoon, jos hän laati asiantuntijalausunnon ja saa tästä tehtävästään rikosperustaisen palkkion. Luonnollisestikin vastuu edellyttää, että asiantuntijalla on ollut vähintäänkin lain perusteluissa tarkoitettu erityinen syy epäillä saamansa palkkion puhtautta.⁸³ Tällöin kyse olisi tuottamuksellisesta rahanpesusta.

Tilanteet, joissa asiantuntijalla olisi perusteet epäillä saamansa palkkion puhtautta, ovat varmasti harvinaisia. Ne eivät kuitenkaan ole täysin poissuljettu vaihtoehto tilanteissa, joissa asiantuntijalausunto liittyy esimerkiksi talousrikoksiin ja palkkio halutaan maksaa ulkomaisin pankkiyhteyksin. Tällöinkin asiantuntijan rikosoikeudellista riskiä voidaan vähentää sillä, että asiantuntijalle maksettavasta palkkiosta vastaa päämiehen mahdollinen asianajaja tai hänen toimistonsa, eikä rikoksesta epäilty tai syytetty henkilö.

Vasta-argumenttina voidaan esittää, että myös oikeudellisten asiantuntijoiden rahanpesuvastuuta arvioitaessa on huomioitava rikoksesta epäillyn tai syytetyn prosessuaaliset oikeudet. Jos asiantuntijalausuntoa pyydetään esitutkintaa, syyteharkintaa tai tuomioistuinkäsittelyä varten, vastaajan oikeus puolustautua parhaaksi katsomallaan tavalla on niin vahva

⁸⁰ Tämänkaltaisesta rikosoikeudellisesta problematiikasta ks. Keskeiset rikokset / Korkka-Knuts – Frände – Wahlberg 2023, s. 538.

⁸¹ HE 53/2002 vp, s. 39

⁸² HE 53/2002 vp, s. 39.

⁸³ HE 53/2002 vp, s. 39.

oikeus, ettei sitä voida rajoittaa liian tiukalla rikoslain soveltamisella. Tämä näkökulma tukee sinänsä sitä, että asianajajien tavoin myös rikosshyötyä palkkioksi saaneet oikeudelliset erityisasiantuntijat olisi perusteltua sulkea tuottamuksellisen rahanpesun ulkopuolelle niissä tilanteissa, joissa on kyse rikosprosessin aikaisista asiantuntijatehtävistä.⁸⁴

8 Johtopäätökset

Asianajajaoikeudellisiksi luokiteltavissa puheenvuoroissa, kuten myös oikeuskäytännössä, on usein pohdittu rahanpesun preventiivisen sääntelyn sekä asianajajan ja hänen päämiehensä välisen luottamuksensuojan problemaattista suhdetta.⁸⁵ Näissä keskusteluissa on sivuttu sitä, voiko luottamuksensuojasta kiinnipitäminen johtaa siihen, että asianajaja tuomitaan rahanpesusta.⁸⁶ Jos asianajaja tunnistaa esimerkiksi asiakasvaratilille tulleet varat likaisiksi, rikosoikeudellisen vastuun välttäminen edellyttää asianajajalta lähtökohtaisesti päämiehen ilmoittamista,⁸⁷ mikä on toisaalta ongelmallista luottamuksensuojan näkökulmasta.⁸⁸ Missään ei ole sinänsä sellaisenaan kiistetty sitä, että asianajaja voi syyllistyä rahanpesuun, jos hän toimeksiannon perusteella edistää esimerkiksi talousrikoksista saadun rikosshyödyn piilottamista veroparatiisiyhtiöihin. Koska kyse on rikosshyödyistä, sen parissa operointi voi täyttää rahanpesun tunnusmerkistön riippumatta siitä, onko tekijä asianajaja vai ei. Jos tekijä on asianajaja, se on lähinnä teon moitittavuutta lisäävä seikka.

Sen sijaan keskustelu asianajajan avunantoperusteisesta rahanpesusta on jäänyt katveeseen.⁸⁹ Tätä voidaan selittää sillä, ettei ainakaan Pohjoismaissa ole syytetty asianajajia siitä, että he olisivat rikosshyötyä vastaan avustaneet rikoksentekijää välttämään tekonsa oikeudelliset seuraamukset. Rikoslain 32 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla rikosshyötyyn ryhtyminen on kuitenkin rangaistavaa muun ohella silloin, jos tekijällä on rikoksentekijän avustamistarkoitus. Niinpä voidaan esittää, että myös asianajaja, joka avustaa rikosshyötyä saanutta rikoksentekijää välttämään tekonsa oikeudelliset seuraamukset, voi syyllistyä rahanpesuun, jos hän saa tästä tehtävästään rikosshyödyllä maksetun palkkion.

⁸⁴ Hyttinen 2021, s. 338.

⁸⁵ Calissendorff 2004, s. 553–579; Hofmann – Lustenberger 2023, s. 825–837; Fredman 2025, s. 66–68. Asiaan liittyvästä oikeuskäytännöstä ks. KKO 2011:19, erityisesti kohta 7 sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisu Niemietz v. Saksa 16.12.1992, erityisesti kohta 37, jossa oli tosin kyse asianajajan ja hänen päämiehensä välisestä luottamuksensuojasta sekä asianajajan salassapitovelvollisuudesta oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin näkökulmasta.

⁸⁶ Esim. Wennberg 2003, s. 841–858.

⁸⁷ Ks. Suomen Asianajajat: B 17 Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen asianajajatoimistoissa. Suomen Asianajajien hallituksen 13.6.2025 hyväksymä opas, kohta 5.4, jossa korostetaan asiakasvaratilieihin kohdistuvaa tarkkaavaisuusvaatimusta niihin liittyvän erityisen suojatun aseman vuoksi.

⁸⁸ Tämän tyyppinen tilanne on ollut käteltävänä Ruotsin korkeimmassa oikeudessa. Ks. 2023-08-30, mål nr B 7530-21. Ks. toisaalta edellä viitattu ihmissoikeustuomioistuimen ratkaisu Michaus v. Ranska 6.12.2012, jossa päämiehen ja asianajajan välistä luottamuksen suojaa arvioitiin asianajajien ilmoitusvelvollisuuden näkökulmasta. Ratkaisussa asianajajan ilmoitusvelvollisuuden ei sellaisenaan katsottu loukkaavan ihmissoikeussopimuksen artikloja 6, 7, ja 8. Ks. niin ikään edellä viitattu Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisu asiassa C-305/05, tuomio 26.6.2007, erityisesti kohdat 32–34, joissa korostuu asianajajan oikeus olla toimittamatta viranomaisille oikeudenkäynnin aikana päämiehestä saatuja tietoja.

⁸⁹ Ks. kuitenkin Weinstein 1988, s. 369–386.

Suomessa tähän ongelmaan on kiinnitetty huomiota kriminalisoitaessa tuottamuksellinen rahanpesu 2000-luvun alussa.⁹⁰ Lain perusteluissa todetaan, että oikeudenkäyntiavustajilla voi olla hyvät perusteet epäillä saamansa palkkion laillista alkuperää, mutta heitä ei ole perusteltua tuomita tuottamuksellisesta rahanpesusta niissä tilanteissa, joissa he ovat avustaneet rikoksenteikijää välttämään tekonsa oikeudelliset seuraamukset. Lain perustelut ovat niukat. Niissä ei ole tunnistettu tai huomioitu kaikkia asiaan liittyviä perustuslaillisia ulottuvuuksia, kuten sitä, pitäisikö vastuuvapaus ulottaa koskemaan myös oikeudenkäyntiä edeltäviä vaiheita, jotta rikoksesta epäillyn oikeus saada haluamaansa oikeudellista apua ei vaarantuisi.

Tässä kirjoituksessa on puollettu käsitystä, jonka mukaan asianajajan vastuuvapautta ei ole perusteltua rajata vain oikeudenkäyntivaiheeseen, vaan se on perusteltua ulottaa koskemaan koko rikosprosessia. Näin ollen ensimmäinen johtopäätös on, ettei asianajajaa ole perusteltua tuomita tuottamuksellisesta rahanpesusta, jos hän avustaa rikoksenteikijää esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuinmenettelyssä.

Lisäksi kirjoituksessa on esitetty, että rajanvedot tuottamuksellisen rahanpesun sekä olosuhdetahallisuuden ja siihen liittyvän selonottovelvollisuuden välillä ovat hankalia. Tästä on päätelty, että asianajajan vastuuvapaus voisi olla perusteltua ulottaa myös sellaisiin tilanteisiin, joissa asianajajalla on ollut olosuhdetahallisuuden täyttävä tieto vastaanottamansa palkkion likaisuudesta. Näkökulmaan voidaan kohdistaa kritiikkiä ja siihen on suhtauduttava varauksellisesti. Sitä voidaan kuitenkin tukea kansainvälisillä sopimuksilla, joissa on suhtauduttu kriittisesti päämiestään avustavan asianajajan rikosvastuuseen rahanpesusta, vaikka asianajaja olisikin saanut palkkioksi rikoshyötyä.⁹¹ Myös perustuslaissa ja ihmisoikeussopimuksissa turvatut rikoksesta epäillyn tai syytetyn oikeudet puoltavat sitä, ettei asianajajiin voida kohdistaa liian tiukkaa vastuuta päämiehensä avustamisesta.

Lisäksi kirjoituksessa on esitetty, että mitä selkeämmin oikeudellinen neuvonta liittyy muuhun kuin jo käynnissä olevaan rikosprosessiin, sitä suurempi on asianajajan riski syyllistyä rahanpesurikokseen niissä tilanteissa, joissa korvaus maksetaan rikoshyödyllä. Asianajajan tehtäväkuva ei siis suojele asianajajaa rahanpesuvastuulta sellaisissa tilanteissa, joissa asianajaja rikoshyötyä vastaan avustaa rikoksenteikijää rikosprosessin ulkopuolella riippumatta siitä, systematisoidaanko asianajajan menettely tahalliseksi vai tuottamukselliseksi rahanpesuksi.

---

⁹⁰ HE 53/2002 vp, s. 39.

⁹¹ Boister 2001, s. 111.